

BÖLÜM 38

SPOR HUKUKUNUN TEMEL İŞLEVLERİ

Uğur ÖZER¹

GİRİŞ

Hukuk, tarih boyunca spor etkinliklerine eşlik etmiştir ve spor hukuku genellikle diğer hukuk alanlarından benzersiz bir statüye sahiptir. Örneğin, Antik Olimpiyat Oyunları, hem belirli bir spor dalının kurallarını hem de bir bütün olarak Oyunların organizasyon kurallarını uygulamak için özel yaptırımlarla donatılmış yargıç olarak adlandırılmış görevlilerle yürütülüyordu. Organizasyonlara katılanların yükümlülüklerine ilişkin bildirimler yapılıyor, kurallara uymayanlar ve yolsuzluk yapanlar cezalandırılıyordu (Nafziger, 2011). Bu açıdan spor ve hukuk Antik Olimpiyat Oyunları'ndan beri bir aradadır.

Spor ve hukuk birçok biçimde bir araya gelebilmektedir. Spor hukukunun en belirgin biçimleri katılıma ve tüketime yönelik olarak karşımıza çıkmaktadır. Katılıma yönelik hukuki işlemler, oyuncular, kulüpler ve yönetim organları arasındaki sözleşme ve lisans ilişkileri, tartışmalı disiplin prosedürleri ve sporculara karşı uygulanan cezai işlemlerle ilgili olma eğilimindedir. Tüketime yönelik hukuki işlemler ise sporun nasıl tüketilebileceğini etkileyebilecek düzenleyici işlemlerle ilgilidir. Bunlar, spor etkinliklerine seyahat ederken ve bunlara katılırken güvenlik ve kamu düzeni ile ilgili düzenlemelerden, giderek daha önemli hale gelen televizyon hakları, mülkiyet ve ticarileştirme alanlarına kadar değişebilir (Greenfield & Osborn, 2000).

Spor hukukunu oluşturan düzen içerisinde, özellikle Uluslararası Spor Tahkim Mahkemesi'nin (CAS) içtihatları da dahil olmak üzere, Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC) ve uluslararası spor federasyonları tarafından ilgilileri bağlayan normlar bütünü bulunmaktadır. Spor hukuku uluslararası sporu yöneten özel küresel kuruluşlar tarafından oluşturulan ve uygulanan kurallar

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Hitit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Spor Yönetimi Programı, ugrozer84@hotmail.com

ile kendi sporlarını yerel düzeyde yöneten ulusal spor yönetim organları tarafından oluşturulan ve uygulanan kurallar olmak üzere, küresel spor hukuku ve yerel spor hukuku olarak ayrılabilir. Spordaki organizasyon yapısının katı otorite hiyerarşisi (piramit yapısı) yerel yönetim organlarını tamamıyla uluslararası örgütlere, yani küresel spor hukukuna bağlar. Yerel yönetim organları uluslararası spor federasyonlarının kurallarına ve yargı yetkisine uymak zorundadır (Pijetlovic, 2015). Ulusal spor hukuku sporun ulusal (yerel) yönetim organları tarafından oluşturulan ve bunlara bağlı kalınan, dâhili olarak uygulanabilir yasal normlar bütünü ifade etmektedir. Küresel spor hukuku ise Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC) ile uluslararası spor federasyonları tarafından uygulanan hukuk ve içtihatların oluşturulduğu özerk uluslarüstü hukuk düzeni ve özellikle, Uluslararası Spor Tahkim Mahkemesi (CAS) içtihatlarını ve spor hukuku normlarının oluşturulmasını ve uyumlaştırılmasını içerir (James, 2013).

Spor hukuku tam olarak küresel hukuktur, çünkü hükümet dışıdır ve tüm dünyaya yayılmıştır, bu onu diğer tüm hukuk biçimlerinden ayırır. Spor hukuku ilgili aktörleri doğrudan etkiler. Örneğin, bir devlet Olimpiyatlarda yer almak istiyorsa tüm katılımcıların uymak zorunda olduğu anayasal nitelikteki Olimpik Antlaşmaya uymak zorundadır veya uluslararası spor organizasyonlarında yer alabilmek için Dünya Dopingle Mücadele Ajansı (WADA) tarafından düzenlenen doping mücadele politikalarına ve düzenlemelerine uymak zorundadır. Bu nedenle, sporun küresel boyutu her şeyden önce normatiftir. Düzenleyici spor rejimleri tarafından üretilen ve uygulanan tüm normlar kompleksini kapsayan bir “küresel spor hukuku” ortaya çıkmıştır. Bu normatif düzen Uluslararası Olimpiyat Komitesi, uluslararası federasyonlar, WADA ve ulusal spor kuruluşları (ulusal olimpiyat komiteleri, ulusal federasyonlar ve ulusal doping mücadele kuruluşları gibi) tarafından sağlanan normlardan oluşur (Casini, 2012).

Bu çalışmada spor hukukunun, sporda yönetim birliğini sağlama, sporda sosyal adalet ve eşitliği sağlama, sporda ekonomik adaleti sağlama, uyuşmazlıkların çözümünde adaleti sağlama, spor disiplini ve ceza hukukunu düzenleme, sporda şiddet ve saldırganlığın önlenmesi, sporcuların ve spor çalışanlarının istihdamı ve çalışma ilişkilerinin düzenlenmesi ve sporda fikri mülkiyet haklarının korunması gibi temel işlevlerine yer verilmiştir.

SPORDA YÖNETİM BİRLİĞİ

Spor hukukunun temel işlevlerinden en önemlisi spor kurallarının tüm dünyada tekdüze bir şekilde uygulanmasını sağlamaktır. Sporda oluşturulmuş olan hukuki düzenlemeler, hemen hemen tüm alanlarda ve aşamalarda kendisini göstermektedir. Uluslararası spor örgütleri başka hiçbir alanda örneği görülmeyecek derecede bağlayıcı kararlar alma ve kurallar koyma yetki ve imkânına sahiptir. Bu örgütler, bir taraftan sporu mali ve hukuki açıdan düzenlerken diğer taraftan teknik ve idari yönlendirmeler yapmaktadır. Bu örgütler tarafından belirlenen ve tüm ülkelerde değiştirilmeden uygulanan kurallar çerçevesinde, spor organizasyonları benzeri görülmemiş bir uyum içerisinde gerçekleştirilmektedir. Tüm dünyada yeknesak bir biçimde oluşturulmuş olan ulusal ve uluslararası teşkilat yapısı sadece sporun oyun kurallarına özgü nitelikte değildir. Aynı zamanda spor yargılaması ve karar alma süreçleri için de geçerlidir. Burada temel bir ilke ortaya çıkmaktadır: “Oyun kurallarının belirlenmesi ve uygulanmasına ilişkin münhasır yetki ve yeknesaklık, spor yönetimi ve yargılaması bakımından da geçerli olmalıdır” (Küçükgüngör, 2012).

Spor Hukukunun Küreselliği (Lex Sportiva)

Küreselleşme, günümüzdeki iletişim ve ulaşım teknolojilerindeki gelişmeler sayesinde, tüm dünyanın sosyo-ekonomik olarak birleşmesine ve bütünleşmesine neden olmuştur. Bu değişim sporu da etkisi altına alarak küresel bir endüstri olmasını sağlamıştır. Küreselleşme ile sporun kolaylıkla etkileşime geçmesinin arkasında sporun sahip olduğu temel özellikler yer almaktadır. Sporun günümüzde tüm dünyada yaygınlaşması, takipçilerinin artması ve önemli bir pazar haline gelmesi, küreselleşmesini ve endüstriyelleşmesini sağlayan başlıca etkenler olmuştur. Spordaki değişim ve dönüşüm ile birlikte spor küresel düzeyde yeknesak kurallarla yönetilen bir endüstri haline gelmiştir (Fidanoğlu, 2012). Spor hukukunun küreselliği de uluslararası spor örgütleri tarafından oluşturulan yeknesak ve özerk hukuk düzeninden kaynaklanmaktadır (Foster, 2003). Spor kuralları evrensel ve yeknesak olmak zorundadır. Bu yeknesaklık, ülkelerin farklı hukuk sistemleri ile sağlanamaz. Sporun uluslararası düzeninde, IOC, uluslararası federasyonlar ve bunlara bağlı yönetsel organlar ülkelerin hukuk sistemlerinden bağımsız olarak kendi mevzuatlarını ve kendi hukuk düzenlerini oluşturmaktadır (Erkiner, 2008).

Spor hukukunun küreselliği çeşitli kaynaklarda “Lex Sportiva” olarak adlandırılmaktadır (Nafziger, 2006, McLaren, 2011, Gürten ve Erenel, 2012, James, 2013). Lex Sportiva spor hukukunu oluşturan tüm düzenlemeler ve bilhassa CAS tarafından oluşturulan emsal kararları ifade etmektedir. Uygulamada, CAS’ın kararları ve görüşleri sonraki davalarda rehberlik sağlar. CAS kararları sonraki davaları güçlü bir şekilde etkiler ve genellikle emsal olarak işlev görür. Ayrıca, uluslararası spor hukukunun yerleşik kural ve ilkelerini pekiştirerek ve detaylandırmaya yardımcı olarak, CAS kararlarının ve görüşlerinin toplanması, Lex Sportiva’ya kaynak oluşturmaktadır (Nafziger, 2006).

Lex Sportiva geliştirmenin açık bir amacı, daha sonraki kararlara rehberlik etmek ve böylece belirli konuların tahkimine ilişkin beklentileri istikrara kavuşturmadır. Karar vermenin tutarlılığı, herhangi bir güvenilir anlaşmazlık çözümü yönteminin ayırt edici özelliğidir. Tam olarak geliştirilmiş bir Lex Sportiva, üç değerın uygulanmasına yardımcı olacaktır: yasal sürecin verimliliği, beklentilerin öngörülebilirliği veya istikrarı ve benzer konumdaki taraflara eşit muamele. Bu nedenle, Lex Sportiva, spor hukukunun en önemli kaynağıdır. Lex Sportiva, tarafların hak ve yükümlülüklerinin net bir şekilde belirlenmesi için gerekli olan öngörülebilirliği sağlamaktadır. Lex Sportiva geliştirmenin daha geniş bir amacı ise spor mevzuatının ilke ve kurallarının incelenmesini ve düzenlenmesini sağlayarak, uluslararası spor hukukunun gelişimini sağlamaktır (Nafziger, 2006).

SPORDA SOSYAL ADALET VE EŞİTLİK

Organize sporda önemli olan müsabakaların sonucunun belirsizliğidir. Sonucun önceden çeşitli nedenlere bağlı olarak belirlenmesi sporun ilgi çekiciliğini yitirmesine neden olur ve devamlılığını etkiler. Dolayısıyla sporda sürdürülebilirlik için müsabaka sonucunun önceden belirlenmesine neden olacak doping uygulamalarının ve şike, teşvik primi gibi spor alanlarında eşitliği olumsuz etkileyecek yozlaşmaların engellenmesi gerekir. Sporda sosyal adaletin ve eşitliğin sağlanması adına bu tür yozlaşmaların önlenmesi amacıyla oluşturulan düzenlemeler spor hukukunun temel işlevleri arasındadır.

Spor Alanlarında Eşitlik: Dopingın Önlenmesi

Sporda temel amaç rakiplerle karşılaşırken, kişisel en iyi performansı sergilemek ve mükemmellik için çabalamaktır. Doping sporun temel amacını ve işlevini hiçe sayarak, sporun cazibesini tehdit etmektedir. Doping kullanımı

sporda rekabet bütünlüğünü etkiler ve diğer sporculara karşı haksız avantajlar sağlar. Bu nedenle temel adalet sorunları ortaya çıkar. Doping kullanan bir sporcunun zaferinin hiçbir önemi yoktur. Doping kullanımı öncelikle sporcunun kendi değerini düşürür. Daha sonra ilgili spor dalını değersizleştirir ve nihayetinde genel olarak sporu değersizleştirir. Ayrıca spor organizasyonlarının güvenilirliğini de etkileyerek iyi yönetim girişimlerini de baltalar. Sporda dopinge ilgili sorunları ele almak, sporun devamlılığı için çok önemlidir (Healey, 2016).

Sporda dopingin önlenmesi amacıyla Dünya Anti-Doping Yasası ve ilgili kurallar 2004 yılında uygulamaya konmuştur (Healey, 2016). Dünya Anti-Doping Yasası, dopinge karşı küresel mücadelenin bel kemiğini oluşturur ve bu mücadeleyi uyumlu hale getirmeye ve koordine etmeye hizmet eder (Haas, 2016). Hukukun sağladığı eşitlik kanun önünde herkesin eşit olması ilkesine dayanırken spor hukukunda ise eşitlik spor alanında ve spor müsabakalarında sporcuların eşit şartlarda mücadele etmesi ilkesine dayanır. Bu kapsamda dopingin önlenmesi için, yarışma esnasında ve yarışma dışı doping kontrollerinin gerçekleştirilmesi ve doping yapan sporcuların cezalandırılması yoluyla spor alanlarında eşitlik sağlanmaya çalışılmaktadır.

Spor Alanlarında Eşitlik: Şike ve Teşvik Priminin Önlenmesi

Şike, maddi veya manevi çıkar karşılığında anlaşılacak bir spor karşılaşmasının sonucunu etkilemeyi ifade etmektedir. Şike anlaşmasında taraflardan birisi karşılaşmanın sonucunu etkilemeye yönelik bir eylemde bulunur, diğer taraf ise, maddi kazanç ya da başka bir menfaat temin etme yükümlülüğü üstlenir. Taraflar arasındaki menfaat ilişkisi maddi ve manevi olabileceği gibi doğrudan veya dolaylı da olabilir (Baba, 2012). Sporda şike ciddi bir sorundur. Sporcuların, antrenörlerin ve spordaki diğer paydaşların, özellikle İnternet'teki yozlaşmış spor bahisleri ve kumar faaliyetleri, spor rekabetinin adaleti ve dolayısıyla yapısı için ciddi bir tehdit oluşturmaktadır. Ek olarak, atletlerin yozlaşmış oyunları ve hakemlerin şikeye karışmaları özellikle futbolda çok yaygın hale gelmiştir. Spor arenasındaki ve çevresindeki genel yolsuzluk sorununa yanıt olarak, uluslararası spor hukukunun denetiminde önde gelen bir paydaş olarak Uluslararası Olimpiyat Komitesi, şikeyi tespit etmek ve cezalandırmak için girişimlerini genişletti ve dünya çapında bahis halkalarını izlemek ve takip etmek için çeşitli girişimlerde bulunuldu. Bu girişimlerde birçok bahisçinin ve bahis firmasının işbirliği sağlandı. Bunun yanında sporculara ve yetkililere

yönelik çeşitli eğitim programları da düzenlendi (Nafziger, 2011).

Spor literatüründe teşvik primi, bir takımın sporcularına oynayacakları bir müsabakayı kazanmaları için verilen kayıt dışı para ya da başka menfaatler olarak tanımlanabilir. Şike eylemi rakip takımlar arasında yapılan bir anlaşma iken, teşvik primini genellikle üçüncü bir taraf verir ve teşvik verdiği takımın rakibinin yenilmesi kendi menfaatinedir (Özen & Yılmaz, 2012). Özellikle lig müsabakalarında son haftalara doğru, üst sıralarda yer alanlar ve alt lige düşme bölgesinde yer alanlar dışında, diğer kulüpler tarafından oynanacak karşılaşmaların fazla önemi kalmamaktadır. Dolayısıyla, bu takımların müsabakaları teşvik primi ile yapılacak manipülasyonlara açık hale gelmektedir. Teşvik primi spordaki yozlaşmanın bir parçası olarak değerlendirilebilir. Bazı kesimlerce teşvik primi, kimyasal olmayan dopinge benzetilmektedir (Baba, 2012).

SPORDA EKONOMİK ADALET

Günümüzde hızla küreselleşen dünyada ticari ve ekonomik ilişkiler de yeniden şekillenmektedir. Bu durumdan spor endüstrisi de etkilenmektedir. Büyük şirketler spor endüstrisinde etkin konuma gelerek, sporda ticarileşme ve metalaşma ön plana çıkmıştır. Bunun sonucunda da tüm dünyada spor yeniden şekillenmeye başlamıştır (Akkaya, 2008). Küreselleşen dünyada sosyo-ekonomik koşulların gelişmesi ile spor olgusu her zamankinden daha fazla yaygınlık kazanmıştır. Sporcu transferlerinde ödenen büyük ücretler, kulüplerin ve spor organizasyonlarının daha fazla ilgi çekmesini ve daha fazla takip edilmesini sağlamıştır. Sporun ticarileşmesi ile birlikte spor endüstrisinde sportif ticari ürünler, naklen yayın ihaleleri, reklam ve sponsorluk anlaşmaları, organizasyonlara ve tesislere yapılan yatırımlar ön plana çıkmıştır (Samur, 2013). Özellikle futbolda büyük kulüplerin çoğunluğu faaliyetlerini organize şirketler olarak devam ettirmektedir. Kulüplerin şirket şeklinde organize olmasıyla gelir kaynakları, geçmiş yıllara göre, büyük oranda artmış ve çeşitlenmiştir. Tüm bunların sonucunda spor kulüpleri kârlarını ve büyüme oranları artırma yarışına girmişlerdir (Sunay, 2009). Bu yarış içerisinde astronomik transferlerde ön plana çıkmıştır. Transfer ekonomisi çok sağlıklı ve sıkı kontrollerle yürütülmesi gereken bir ekonomidir. Bu konuda yapılacak yanlışlıklar kulüplerin ekonomisini olumsuz etkilerken çeşitli yönetsel sorunların da ortaya çıkmasına neden olabilir. Transferlerde yapılacak hatalı uygulamalar kulüplerin kaynaklarının heba edilmesini neden olabilmektedir (Akşar, 2010).

Futbol kulüplerinin harcamalarını kontrol edememeleri ve ekonomilerinin günden güne bozulması nedeniyle Avrupa Futbol Federasyonları Birliği (UEFA) Finansal Fair Play düzenlemesini devreye sokmuştur. Finansal Fair Play, sporda ekonomik adaleti sağlamak adına, kulüplerin harcamalarına bir üst sınır getiren ve yapılan harcamalarda aşırıya kaçılmasını önleyen düzenleyici bir mekanizma olarak kendini gösterir. Bu sistemin avantajları, daha uzun vadeli finansal istikrar, daha az borç ve kulüplerin ekonomik yönetimine daha fazla dikkat gösterilmesinin sağlanmasıdır. Finansal Fair Play kuralları, belirli bir tesadüfi durumu düzeltmek amacıyla değil, daha çok futbol sektörünün ekonomik yapısını düzeltmenin bir yolu olarak önemli bir rol üstlenmektedir (Marino, 2010). Finansal Fair Play uygulamasının en öncelikli amacı, küçük futbol kulüplerini büyüklere karşı koruyarak, orta ve uzun vadede futbolun daha adil ve dengeli bir şekilde yaygınlaşmasına olanak sağlayacak ortam ve koşulların sağlanmasıdır (Akşar, 2020).

2004 yılında çıkarılan Finansal Fair Play kuralları, kulüplerin mantıklı ve disiplinli bir şekilde yönetilerek sürekliliğini temin etmek için, transfer harcamalarını astronomik seviyelerden makul seviyelere düşürmek, altyapıya ve gençlere yatırım yapılmasının önünü açmak, kulüplerin ekonomik başarılarını geliştirerek gelir-gider dengesini oluşturmak ve mali yükümlülüklerini zamanında yerine getirmelerini hedeflemektedir.

Finansal Fair Play düzenlemesi 2004'te çıkarılmasına rağmen, ancak 2010 yılında UEFA İcra Komitesi tarafından onaylanmış ve 2014 yılına kadar, aşamalı bir şekilde yürürlüğe girmesi kabul edilmiştir. Türkiye ise Finansal Fair Play kurallarına ancak 2014 yılından itibaren, tamamen uyma kararı alabilmiştir (Bıçakçı, 2015). Finansal Fair Play kurallarına uyulmaması durumunda kulüplerin ceza almaları söz konusu olabilmektedir. Verilebilecek en yüksek ceza Avrupa müsabakalarından diskalifiye edilmektir. Bunun dışında para cezası verilmesi, karşılaşmalardan elde edilen gelirlere el konulması ve transfer yasağı gibi cezalar da söz konusu olmaktadır (Özkurt, 2014).

UYUŞMAZLIKLARIN ÇÖZÜMÜNDE ADALET

Sporda yasallığın büyümesi, profesyonelliğin artması ve ekonomik potansiyeldeki artışın bir sonucu olarak uyuşmazlıkların sayısı artmıştır. Toplum tarafından daha yüksek adalet standartlarına yönelik bir talep ortaya çıkması ile birlikte, hukukçular daha fazla ilgi göstermiş ve spor daha fazla hukukileşmiş-

tir (Beloff, Kerr & Demetriou, 1999). Tarihi süreçte spor uyuşmazlıklarının çözümü için genel hukuk mercileri uygun olmamış ve sporda uyuşmazlıkların çözümünde adaleti sağlamak adına CAS ortaya çıkmıştır (McLaren, 2011). Tahkim, mahkeme sistemi dışındaki sorunları çözme yöntemidir. Bir sözleşmenin tarafları, bir anlaşmazlık ortaya çıkarsa, karar için özel tahkime sunulacağını peşinen kabul edebilirler. Tahkim, ilgili alanda uzmanlığa sahip bir hakemin, uyuşmazlık konusunu incelemesine ve karar vermesine izin veren bir süreçtir. Profesyonel sporlarda tartışmalı konuların ve uyuşmazlıkların çoğu, lig kurallarına göre tahkim yoluyla çözülür (Breau, Breau & Brooks, 2009). Sporda tahkim ulusal ve uluslararası olarak iki farklı kurumsal yapıda oluşturulmaktadır. Ulusal tahkim ülke federasyonlarının kararlarına karşı itiraz merci olarak oluşturulabilir. CAS ise sporda uyuşmazlıklara karşı en yüksek uluslararası itiraz merciidir.

CAS 1984 yılında kurulmuştur. Merkezi İsviçre'nin Lozan kentindedir. CAS kendi yargı yetkisine tabi olmayı seçen tarafların uyuşmazlıklarını çözen bir tahkim mahkemesidir. Genel olarak tahkimin sunduğu avantajları sunar. CAS, genel mahkemelerden daha hızlı ve daha ucuz bir yolla, spor alanına özgü uzmanlığa sahip olan, özel prosedürler ile adalete erişimi kolaylaştırmak için oluşturulmuş uluslararası bir mahkemedir (Weatherill, 2017). CAS, sporla ilgili özel nitelikteki her türlü anlaşmazlığı çözmeye yetkilidir. Mahkemenin yetkilerine getirilen tek sınırlama, ihtilafların sporla ilgili veya bağlantılı olması gerektiğini şart koşan CAS Kodudur. Bununla birlikte, CAS hiçbir zaman bir anlaşmazlığın sporla ilgisi olmadığı için yargı yetkisine sahip olmadığına karar vermemiştir. CAS, müsabakalarda hakemlerin kararlarına yapılan itirazlar gibi teknik nitelikteki anlaşmazlıkları karara bağlamaz ve spor kurallarını çok nadir olarak ele alır. CAS tahkimleri bunun yerine sporcu uygunluğu, disiplin, seçimler, doping, uyruklu, sözleşme ihlalleri, lisans işlemleri, reklam, sponsorluk ve ticari anlaşmazlıklar gibi konulara odaklanır.

Uyuşmazlıkların çözümü için spor alanındaki tüm gerçek ve tüzel kişiler CAS'a başvuruda bulunabilir. Ancak, tahkim başvurusu yapılabilmesi için yalnızca yetkili organların düzenlemelerinde veya taraflar arasındaki bir anlaşmanın içeriğinde CAS'a yargılama yetkisi verilmelidir (McLaren, 2011). Örneğin, Uluslararası Olimpiyat Komitesi Antlaşması, Olimpiyat Oyunları vesilesiyle veya bununla bağlantılı olarak ortaya çıkan herhangi bir anlaşmazlığın CAS'a sunulacağını belirtir (IOC, 2021). CAS başvurusuna konu olan uyuşmazlıklar

iki kategoriye ayrılabilir. Birincisi taraflar arasındaki her türlü hukuki ilişki-
den doğan ve CAS tahkimi veya arabuluculuğuna başvurulmasına karar ve-
rilen uyuşmazlıklar. Örneğin; sponsorluk sözleşmeleri, bir spor etkinliğinin
televizyon haklarının verilmesine ilişkin sözleşmeler, bir sporcu ile menajeri
arasındaki sözleşme vb. İkincisi ise tüzük, yönetmelik veya özel bir anlaşma
ile CAS'ın yargı yetkisinin öngörüldüğü durumlarda, spor federasyonlarının
disiplin mercileri tarafından verilen son derece kararlarından kaynaklanan
uyuşmazlıklar. Örneğin; dopinge ilgili disiplin sorunları, sporcuların nitelik-
leriyle ilgili kararlar vb. (Reeb, 2006).

SPOR DİSİPLİNİ VE CEZA HUKUKU

Spor disiplini ve ceza hukuku alanı sporla ilgili kişilerin disiplin kovuşturma-
larında veya ceza kovuşturmalarında veya her ikisinde de cezai bir suç teşkil
eden davranışlarla suçlanabileceğini hatırlatmaya hizmet eder. Suç ve spo-
run bulunduğu yerde, yönetim organlarının disiplin işlevi, devletin ceza hu-
kukunun uygulayıcısı olma rolüyle örtüşür. Tüm ülkelerde ceza hukuku spo-
ru etkiler. Sporda ceza hukukunun belki de en önemli işlevi, fiziksel temas
içeren sporlar bağlamında tolere edilen ve bu bağlamın dışında mutlaka hoş
görülmesi gerekmeyen davranışlar ile ceza kanununu ihlal edecek kadar aşırı
davranışlar arasında ayırım yapmaktır. Sporcuların ceza hukuku ile muhatap
olması oyun alanı içindeki davranışlardan dolayı olabileceği gibi oyun alanı
dışı davranışlardan da olabilmektedir. Ceza hukuku aynı zamanda spordaki
yolsuzluğun yasaklanmasına da hizmet eder doping, şike ve teşvik primi gibi
yolsuzluk biçimleri de dahil olmak üzere spor müsabakalarının hileli manipü-
lasyonunu cezalandırabilir hale getirir. Sporda yolsuzluğu içeren suçlara karşı
cezai yaptırımlar, yüksek finansal ödüllerin olmasına bağlı olarak hata yapma
eğiliminin arttığı bir çağda giderek daha da önemli hale gelmiştir (Beloff, Kerr
& Demetriou, 1999).

Bir takım özellikler spor disiplini ayırt edici kılmaktadır. İlk olarak, spor,
doğası gereği kurala dayalı bir faaliyet olmasından dolayı disipline yönelik iş-
levi kolaylaştıran bir yapıdadır. Sporda sayısız kural bulunabilmektedir. Oyun
kuralları, uygunluk kuralları, rekabet kuralları vb. sporun düzenli olarak yü-
rütülmesini yönetir ve sonuç olarak, bu kuralların yorumlanmasını ve uygu-
lanmasını sağlamak için bir düzen oluşturmak gerekir. Spor kurallarının dü-
zenlenmesi ve kodlanmasının kaçınılmaz bir sonucu olarak da yargılayıcı ve

yorumlayıcı bir işlev oluşturulmuştur. Spor disiplini olarak adlandırılacak bu sistem, aslında sporun kendi iç hukuk sisteminin geliştirmesiyle oluşur. Spor hukuk sistemlerinin gelişimi, bir dereceye kadar, diğer herhangi bir hukuk sistemiyle örtüşür ve geleneksel, yazılı olmayan gayri resmi standartlardan daha resmi ve daha az esnek bir rejime doğru bir başkalaşım ile karakterize edilir (McCutcheon, 2000).

Modern çağda spor disiplininin ikinci bir özelliği, katılımcıların mahkemelerin yardımına başvurma konusundaki artan istekliliğidir. Sporcular ve anlaşmazlıkların dâhili karar alma mekanizmaları tarafından çözümlenmesinden memnun olmayan diğer kişilerin dava açma olasılıkları geçmişte olduğundan daha fazladır. Bu fenomen birkaç nedene bağlanabilir. Bunlardan biri, sporun artık bir eğlence faaliyetinden ziyade bir iş olarak algılandığı noktaya kadar artan ticarileşmesidir. Bir diğeri elit spor düzeyinde ilgili finansal risklerin çok büyük boyutlara ulaşmasıdır. Tüm bu nedenlerle anlaşmazlıkların da artması kaçınılmaz olmuştur (McCutcheon, 2000).

Üçüncü bir ayırt edici özellik, spora verilen sosyal önemdir. Sporun hayati derecede önemli bir sosyal güç olduğundan şüphe edilmemektedir. Spor, artık ulusal gündemlerin daha büyük bir bölümünü işgal etmektedir ve bir haber ögesi olarak, arka sayfalardan gazetenin tüm bölümlerine ve hatta ön sayfalara doğru geçiş yapmıştır. Spor aynı zamanda daha büyük bir siyasi güç olarak da önem kazanmıştır. Bu, birçok ülkenin spor bakanlığına sahip olması ve hükümetin spora çeşitli düzeylerde dâhil olması gerçeğinde açıkça görülmektedir. Bazı toplumlarda ise sportif başarının siyasi makama giden tipik bir yol olduğu belirtilmektedir. Daha genel olarak, sporun çektiği medyanın ilgi düzeyi doygunluk seviyelerine ulaşmıştır ve önde gelen sporculara genellikle sportif mükemmelliklerini aşan bir statü atfedilmektedir. Bu nedenle spor yıldızları hem profesyonel hem de kişisel yaşamları yoğun bir incelemeye tabi olan ünlülerdir. Bu, disiplin meseleleri için olduğu kadar, hayatlarının diğer yönleri için de geçerlidir. Sporcuların kabahatleri geçmişte olduğundan daha fazla medyada yer almaktadır. Dolayısıyla disiplin işlevi günümüzde tüm medyanın incelemesi altında yürütülmektedir (McCutcheon, 2000).

SPORDA ŞİDDET VE SALDIRGANLIĞIN ÖNLENMESİ

Bireysel ve toplumsal anlamda sporun tüm hayatı kuşattığı, sosyal ilişkilerin şekillenmesinde etkili olduğu söylenebilir. Spor genel olarak insanların sosyal-

leşmesini ve olumsuz davranışlardan uzaklaşmasını sağlamaktadır. Buna karşılık sosyal yaşam içinde gerçekleşen şiddet olayları da en çok spor alanlarında gözlenmektedir. Birbirine zıt olarak nitelendirilebilecek bu iki durum üzerine birçok bilimsel araştırma yapılmıştır. Yapılan araştırmalarda spor öznelerinin sergiledikleri şiddet ve saldırganlık eylemleri ile fanatizme bağlı olarak taraftarların sergiledikleri şiddet ve saldırganlık eylemlerinin söz konusu olduğu tespit edilmiştir (Kılıç, 2019).

Şiddet, zarar veya yıkıma neden olma potansiyeli olan aşırı fiziksel güç kullanımı olarak tanımlanabilir. Şiddet tipik olarak fiziksel saldırganlık biçimlerine ve özellikle aşırı ve zararlı fiziksel saldırganlık biçimlerine atıfta bulunmak için kullanılan bir terimdir. Sporda şiddet ve düzensizlik olayları, sporun kültürel öneme sahip olduğu hemen hemen tüm toplumlarda meydana gelmektedir. Sporda hem organize hem de spontane şiddetin yönleri, hem oyun sahası içinde hem de dışında birçok ortamda ciddi bir sosyal sorun olarak görülmektedir (Young, 2012).

Sporda şiddet ile ilişkili bir başka kavram ise saldırganlıktır. Saldırganlık kişinin kendisine, başka bir kişiye veya bir grup veya topluluğa karşı, yaralama, ölüm veya psikolojik zararlar sonuculan veya sonuçlanma olasılığı yüksek olan, tehdit altında veya fiili olarak kasıtlı olarak fiziksel güç kullanımınıdır. Sporda şiddet ve saldırganlık bireylere ve topluma zarar vererek sosyal adalet soruları ortaya çıkarır (Young, 2012). Spor hukukunun temel işlevlerinden birisi de sporda şiddet ve saldırganlığın önlenmesine yönelik düzenlemeler ortaya koymaktır.

SPORCULARIN VE SPOR ÇALIŞANLARININ İSTİHDAMI VE ÇALIŞMA İLİŞKİLERİNİN DÜZENLENMESİ

Herhangi bir kulübe bağlı olarak spor faaliyeti içinde yer alan sporcular ve diğer spor çalışanları kulüpleriyle bir iş sözleşmesi imzalayabilmektedir. Dolayısıyla sporcular, antrenörler, idari ve yardımcı personel, işverenleri olan kulüpte hizmet vermelerini gerektiren iş sözleşmeleri ile istihdam edilirler. Bu iş sözleşmelerinin şartlarının müzakeresi, başlı başına bir uzman hukuk disiplini haline gelmiştir. Bir spor kulübü ile sporcular ve diğer personel arasındaki bir iş sözleşmesinin imzalanmasıyla taraflar sözleşme şartlarına uyma konusunda hukuki yükümlülükler edinirler. İşverenin hizmet alma hakkı, çalışanın ücret alma hakkı ve belirli durumlarda her iki tarafın da sözleşmeyi feshedilmiş say-

ma hakkı ortaya çıkar (Beloff, Kerr & Demetriou, 1999). Sporcuların ve spor çalışanlarının istihdamı, çalışma ve sözleşme ilişkilerinin düzenlenmesi, genel hukuk ilkelerine bağlı olarak, spor hukuku alanına girmektedir.

SPORDA FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI

Geleneksel olarak, fikri mülkiyet, ekonomik önemi olan ancak maddi olmayan malların korunmasına yönelik yasal bir sistemi ifade eder. Örneğin; sanatsal ve edebi eserler, endüstriyel icatlar ve ticari markalar gibi insan yaratıcılığının ve hayal gücünün ürünleri fikri mülkiyet hakkına tabidir. Fikri Mülkiyet Hakları genel olarak iş dünyasında ve özel olarak sporda önemlidir. Hem kendi başlarına hem de pazarlama araçları olarak bir değere ve öneme sahiptirler. Ayırt edici markaların ve logoların uygulanması ve ticarileştirilmesi yoluyla spor dallarının, spor etkinliklerinin, spor kulüplerinin ve takımların markalaştırılması, son yıllarda yeni, kazançlı bir küresel spor pazarlaması alanıdır. Sporun ekonomik değerinin büyüyen bir kısmı fikri mülkiyet hakları ile bağlantılıdır. Giderek küreselleşen ve dinamik bir sektörde, fikri mülkiyet haklarının dünya çapında etkin bir şekilde uygulanması, spor ekonomisinin gelişimi açısından önemlidir. Birçok modern ticari işletmede olduğu gibi, sporda da fikri mülkiyet hakları son derece önemli bir varlık haline gelmiştir (Colantuoni & Novazio, 2011). Sporla ilişkili haklar (telif hakları ve ilgili haklar), buluşlar, patentler, ticari markalar, endüstriyel tasarım hakları veya tasarım patentleri, spor programları ve spor yayıncılığına yönelik çalışmalar vb. fikri mülkiyet türleri olarak sıralanabilir (WIPO, 2019) ve tüm bunlarla ilgili düzenlemeler spor hukuku alanına girmektedir.

SONUÇ

Spor hukukunun evrimi, 1970'lerin sonlarından itibaren hem sporda hem de toplumda meydana gelen ve spor hukukunun ortaya çıkabileceği mükemmel koşulları yaratmak için bir araya gelen bir dizi gelişmenin ürünüdür. Bu dönemde sporun ticarileşmesi ve metalaşması, spor tarihinde daha önce hiç olmadığı kadar hukukçuları cezbetmiştir. Spor daha ticari hale geldikçe, daha fazla para yatırıldı ve artan kârlar yaratıldı, bu da hukukçuların çözmesini gerektiren anlaşmazlıkların ortaya çıkmasına yol açtı. Ticarileştirmenin yanı sıra sporun pazarlaması da daha karmaşık hale geldi. Oyunlar ve etkinlikler, en yüksek teklifi verene satılabilecek ürünler veya metalar oldu. Bu gelişmelerin sonucunda amatör sporu organize etmek için tasarlanan sistemler yetersiz

kaldı. Sonuç olarak spor endüstrisinin taleplerinin karşılanabilmesi için spor yönetim sistemleri modernleşmek ve profesyonelleşmek zorunda kaldı. Ayrıca siyasi alandaki gelişmeler de spor hukukunu şekillendirdi. 1980'lerdeki stadyum felaketleri yasal önlemler alınmasını ve futbol stadyumlarının seyircilerin maçları izlemesi için daha güvenli yerler olmasını gerekli kıldı. Bunun yanında futbol holiganlarının daha etkin bir şekilde izlenebilmesini ve cezalandırılabilmesini sağlayan düzenleyici çerçeveler oluşturmaya çalışıldı. Aynı zamanda, Avrupa Komisyonu UEFA'yı transfer sisteminin Avrupa Birliği (AB) yasalarına uymadığı konusunda uyarıyordu. UEFA'nın bu uyarılara göre hareket etmemesi, sonunda Bosman kararı ve onu takip eden birçok dava ile sonuçlandı. Tüm bu gelişmeler hukukun çeşitli nedenlerle sporla meşgul olmasına neden olmuştur. Spordaki ve toplumdaki değişen koşulların, ülkeler düzeyinde ve AB düzeyinde belirli siyasi amaçların peşinde koşmasıyla birlikte, böylesine önemli bir yasal çalışma ve uygulama alanı olarak spor hukuku ortaya çıkmış ve gelişmiştir (James, 2013).

Günümüzde spor hukuku, genel hukuk kuralları ile bağlantılı olarak, spora ilişkin tüm hukuki düzenlemeleri ve tüm CAS içtihatlarını içeren bir hukuk sistemi haline gelmiştir. Spor hukuku içerisinde bu çalışmada değinilen temel işlevlerin ötesinde daha da detaylandırılacak alt işlevler de yer almaktadır. Bütün bu işlevlerin amacı sporun tüm dünyada aynı kurallara tabi olarak daha adil, daha barışçıl, daha eşitlikçi ve daha doğru yönetilmesini sağlayarak, spordaki tüm öznelerin haklarının korunmasını temin etmektir.

KAYNAKÇA

- Akkaya, C. (2008). Küreselleşme ve Futboldaki Dönüşüm. *ETHOS: Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar*, 1(4), 1,14.
- Akşar, T. (2010). *Futbolun Ekonomi Politikası*. İstanbul: Literatür Yayıncılık.
- Akşar, T. (2020). *Finansal Futbol*. İstanbul: Literatür Yayıncılık.
- Baba, Y. (2012). Şike ve Teşvik Primi Suçu. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 3(10), 775-805.
- Beloff, M. J., Kerr, T. & Demetriou, M. (1999). *Sports Law*. Oxford: Hart Publishing.
- Bıçakçı, L. (2015). Futbol Ekonomisi Nereye Gidiyor? *Capital Geniş Açık*, Nisan-2015, 4-29.
- Breaux, P., Breaux, P. & Brooks, A. (2009). *Introduction to Sports Law & Business* (Ninth edit). USA: Bent Tree Press.
- Casini, L. (2012). The Making of a Lex Sportiva by the Court of Arbitration for Sport. In Robert C. R. Siekmann & Janwillem Soek (Eds.), *Lex Sportiva What is Sports Law* (pp. 149-172). The Hague: Springer.
- Colantuoni, L. & Novazio, C. (2011). Intellectual Property Rights in Sports: A Comparative Overview of the USA, UK, and Italy. In James A. R. Nafziger & Stephen F. Ross (Eds.), *Handbook on International Sports Law* (pp. 429-459). Cheltenham: Edward Elgar.

Spor Bilimleri IV

- Erkiner, K. (2008). Bir Hukuk Disiplini Olarak “Spor Hukuku” Kavramları ve Özellikleri. 1. *Dünya Adli Bilimler ve Spor Kongresi*, 27-30 Kasım 2008, Ankara.
- Fidanoğlu, B.C. (2012). Sporum Küresel Yönetimi. Tacar Çağlar, Hediye Gökçe Baykal, Boğaçhan Çağatay & Alev Aybers (Ed.), *Ankara Barosu Spor Hukuku Kurulu Av. Atilla Elmas Armağanı* içinde (pp. 269-289). Ankara: Ankara Barosu Yayınları.
- Foster, K. (2003). Is There a Global Sports Law? *Entertainment and Sports Law Journal (UK)*, Issue 1 Spring, 1-18.
- Greenfield, S. & Osborn, G. (2000). Introduction: Locating Law and Sport. In Steve Greenfield & Guy Osborn (Eds.), *Law and Sport in Contemporary Society* (pp. XII-XVII). London: Frank Cass.
- Gürten, K. & Erenel, E. (2012). Lex Sportiva: Spor Hukukunun Küreselliği. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 3 (1), 295-315.
- Haas, U. (2016). Revising the World Anti-Doping Code. In U. Haas & D. Healey (Eds.), (pp. 19-40). Oxford: Hart Publishing.
- Healey, D. (2016). The Myth of the Level Playing Field in Sport. In Ulrich Haas & Deborah Healey (Eds.), *Doping in Sport and the Law* (pp. 3-18). Oxford: Hart Publishing.
- IOC (2021). Olympic Charter. <https://library.olympics.com/default/digitalCollection/DigitalCollectionAttachmentDownloadHandler.ashx?parentDocumentId=1088617&documentId=1088618&skipWatermark=true&skipCopyright=true> (Erişim Tarihi: 30.08.2022).
- James, M. (2013). *Sports Law* (Second edit). Birmingham: Palgrave Macmillan.
- Kılıç, M. (2019). Sosyolojik Açıdan Sporda Şiddet Olgusu: Bütüncül Bir Bakış. *Muhakeme Dergisi*, 2 (1), 83-98.
- Küçükgüngör, E. (2012). Sporum Uluslararası Yapılanması. Tacar Çağlar, Hediye Gökçe Baykal, Boğaçhan Çağatay & Alev Aybers (Ed.), *Ankara Barosu Spor Hukuku Kurulu Av. Atilla Elmas Armağanı* içinde (pp. 571-602). Ankara: Ankara Barosu Yayınları.
- Marino, D. (2010). Governance and Sporting Success of Top 20 Football Clubs After Economic Crisis. In Sergiy Butenko, Jaime Gil-Lafuente & Panos M. Pardalos (Eds.), *Optimal Strategies in Sports Economics and Management* (pp. 87-95). Heidelberg: Springer.
- McCutcheon, J. P. (2000). Sports Discipline and the Rule of Law. In Steve Greenfield & Guy Osborn (Eds.), *Law and Sport in Contemporary Society* (pp. 115-128). London: Frank Cass.
- McLaren, R. H. (2011). The Court of Arbitration for Sport. In James A. R. Nafziger & Stephen F. Ross (Eds.), *Handbook on International Sports Law* (pp. 32-64). Cheltenham: Edward Elgar.
- Nafziger, J. A. R. (2006). Lex Sportiva and CAS. In Ian Stewart Blackshaw, Robert C. R. Siekmann & Janwillem Soek (Eds.), *The Court of Arbitration for Sport, 1984-2004* (pp. 409-419). Hague: TMC Asser Press.
- Nafziger, J. A. R. (2011). International Sports Law. In James A. R. Nafziger & Stephen F. Ross (Eds.), *Handbook on International Sports Law* (pp. 3-31). Cheltenham: Edward Elgar.
- Özen, M. & Yılmaz, S. (2012). Şike ve Teşvik Primi Suçları. *Ankara Barosu Dergisi*, 2, 17-41.
- Özkurt, E. (2014). UEFA Mali Fair Play Kuralları Temel Esaslar, Kulüpleri Bekleyen Tehlikeler ve Çıkış Yolları. *İstanbul Barosu Av. Kısmet Erkiner Armağanı Spor Hukuku Yazıları*, 99-111.
- Pijetlovic, K. (2015). *EU Sports Law and Breakaway Leagues in Football*. The Hague: Asser Press.
- Reeb, M. (2006). The Role and Functions of the Court of Arbitration for Sport (CAS). In Ian Stewart Blackshaw, Robert C. R. Siekmann & Janwillem Soek (Eds.), *The Court of Arbitration for Sport, 1984-2004* (pp. 31-39). Hague: TMC Asser Press.
- Samur, S. (2013). *Kurumsal Futbol Yönetimi Futbol Ama Hangi Futbol?* Ankara: Gazi Kitabevi.
- Sunay, H. (2009). *Spor Yönetimi*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Weatherill, S. (2017). *Principles and Practice in EU Sports Law*. Oxford: Oxford University Press.
- WIPO (2019). Intellectual Property and Sports: Tracing the Connections. https://www.wipo.int/ip-outreach/en/ipday/2019/ip_sports.html (Erişim Tarihi: 30.08.2022).
- Young, K. (2012). *Sport, violence and society*. London: Routledge.